

CULTURA

Mor Jimmy T. Murakami, mestre de l'animació

El director de *Quan bufa el vent* (1986), *Batalla més enllà de les estrelles* (1980) i *Els set magnífics de l'espai* (1980), Jimmy T. Murakami, va morir ahir als 80 anys. Nascut a Califòrnia en el si d'una família japonesa que va acabar als camps d'inter-nament post-Pearl Harbour, Murakami

es considerava un cineasta europeu. El 1971 va instal·lar una productora a Dublín, on se'l considera pare de la indústria local de l'animació. Una de les sèries que van produir van ser les *Tortugues ninja*. També va dirigir *The Snowman* (1982) i *Conte de Nadal* (2001).

L'enigmàtica Rodoreda

En venda la primera casa de l'autora a l'Empordà, on va viure "una de les èpoques més felices"

Reportatge

JORDI NOPCA
ROMANYÀ DE LA SELVA

El Senyal Vell és una casa blanca i majestuosa de Romanyà de la Selva, envoltada d'una corona tupida d'arbres –alzines, xiprers, cedres, pins– i de gran quantitat d'arbustos que creixen, desbocats, en un jardí de grans dimensions. El terreny frega els 2.200 m² i va ser comprat el 1972 per Carme Manrubia. Un any després, Mercè Rodoreda –que s'havia trobat amb l'amiga d'abans de la Guerra Civil quan va tornar del llarg exili– va començar a passar-hi temporades. Quant de temps s'hi va estar? Què hi va escriure? Són preguntes que reben respostes diverses en funció de qui hi respon.

Set anys després que Manrubia adquirís el xalet, Rodoreda estrenava casa al capdamunt del terreny d'El Senyal Vell. Al costat, una mica més enfilada, l'amiga se n'hi va fer construir una altra per a ella. La primera residència de Manrubia i Rodoreda a Romanyà seria venuda llavors a Mariàngela Vilallonga i el seu marit. Seria allà on creixeria, a partir del 1985, el seu fill Borja, doctor en història i col·laborador de l'ARA, el propietari actual de la casa, després d'anys de litigi. La seva intenció és vendre-la un cop la tingui reformada.

L'autora i els Rosa-Creu Un jardí i una casa carregats d'elements esotèrics

"Rodoreda buscava un aïllament absolut a Romanyà. Odiava les visites –explica Vilallonga–. Hi havia gent de Barcelona que es molestava a pujar a veure-la. Ella els rebia,

UN ESPAI IDÍLLIC
01. Rodoreda al davant del seu estudi. 02. El Senyal Vell en l'actualitat. B. VILALLONGA / DAVID BORRAT

però controlava molt qui accedia a què. Pràcticament ningú va passar mai de la sala d'estar". La blancor d'El Senyal Vell es perd, a l'interior de la casa, que presenta una estructura laberíntica i amaga símbols Rosa-Creu, una societat secreta que professa un cristianisme de caire esotèric. Manrubia i Rodoreda en van formar part, segons confirmen Carme Arnau i Joaquim Molas, estudiosos de l'autora. L'habitació on va dormir el petit dels Vilallonga fins als 18 anys era "el *sancta sanctorum* de la casa, on hi havia hagut l'escultura d'una deessa". Tal com va escriure l'historiador el 2008 a la *Revista de Girona*, "era recomanable per als iniciats Rosa-Creu que disposessin d'una cambra privada de retrobament i meditació aïllada de l'exterior". Completen el recorregut esotèric una vidriera en què es pot distingir una creu i l'accés quasi secret a la teulada, que Rodoreda i Manrubia feien servir per estar en contacte amb la "porta heroica del cel". Al jardí encara hi ha un estany de forma fàl·lica –que Vilallonga situa a *Mirall trencat*– i un fals crema-

dor de fullaraca, en realitat "una manera de cridar els esperits". Vilallonga comparteix l'opinió de la seva mare, Mariàngela: Romanyà és un escenari important en l'obra de l'autora de *La plaça del diamant*. "La influència de l'entorn es fa ben palesa en les obres de Mercè Rodoreda, les que va escriure o acabar a Ro-

Felicitat
"El retorn a Catalunya va significar deixar d'escriure", diu Bohigas

Rodoreda i Manrubia pujaven per un lloc poc visible al teulat de la casa. D. BORRAT

manyà –escriu Mariàngela Vilallonga en el quadern *Rodoreda Romanyà* (2008)–. Què més hi va trobar Rodoreda a Romanyà que la va fer aturar de rodolar, que la va fer deixar de cercar, que la va fer quedar? ¿Potser *el jardí de tots els jardins*, potser la solitud necessària per escriure, potser el coneixement més profund que mai del seu dedins, o dels mons interiors dels altres?"

L'última obra El laberint creatiu de Mercè Rodoreda

Si bé Rodoreda comença a visitar Romanyà el 1973, no és fins a finals de la dècada que s'hi instal·la. Així ho afirmen Carme Arnau i Anna Maria Saludes, que actualment prepara un epistolari de les cartes que Rodoreda va enviar entre el 1964 i el 1983. N'hi ha d'adreçades a les seves amigues, entre les quals hi havia la mare de Saludes, la pintora Susina Amat. Maria Bohigas, de Club Editor –que va publicar bona part de l'obra de Rodoreda–, apel·la a una petita selecció de l'epistolari que va publicar el 2008 per demostrar que

Empat tècnic als premis Bafta entre '12 anys d'esclavitud' i 'Gravity'

No ha sigut un repartiment equilibrat en quantitat però sí en importància: *Gravity* va ser, ahir al vespre, la pel·lícula més guardonada en la gala dels premis de l'Acadèmia del Cinema Britànic (amb 6 estatuetes, entre les quals les de millor director per a Alfonso Cuarón i millor film britànic), mentre que *12 anys d'esclavitud* es va haver de conformar amb dos guardons, pe-

rò importants: millor pel·lícula i millor actor per a Chiwetel Ejiofor. Cate Blanchett va rebre el Bafta a millor actriu. *La gran estafa americana* va obtenir tres premis, entre els quals els de millor actriu secundària per a Jennifer Lawrence i millor guió original. *La gran bellesa*, de Paolo Sorrentino, va rebre el premi al film de parla no anglesa i *The act of killing* al documental.

Reda de Romanyà

02

siderada la seva gran novel·la. Quan la rellegeixes, et quedes parat". Pel que fa a la relació amb Manrubia, Pessarrodona –que va conèixer les dues amigues a l'època– desmenteix que pogués tenir cap component amorós: "Ni parlar-ne! Es veu que no es pot viure amb una altra dona".

Encara hi ha una altra novel·la que Rodoreda tenia planejat reprendre a la segona casa de Romanyà, *La mort i la primavera*. "Quan la vaig anar a veure a la clínica de Girona, on estava ingressada el 1983, em va dir una cosa que em va colpir –recorda Arnau–: «Ja tinc acabada *La mort i la primavera*. Ara l'he d'escriure». Una versió primerenca del llibre seria editada pòstumament per Club Editor el 1986.

L'any passat Abraham Mohino va aplegar en un volum les 43 entrevistes que Rodoreda va concedir entre el 1966 i el 1982. Argumenta el següent: "Hi ha molts jardins en la vida de l'escriptora (a París, a Viena, a Ginebra). Romanyà mateix pot ser vist com a jardí. Tots són un eco d'una imatge primordial i essencial dels anys de la infantesa". Situa l'últim gir narratiu rodoredià a *La meva Cristina* (1967): "El paisatge que deriva d'aquests contes que integren peces d'un univers màgic i fantàstic i, al capdavant, també d'aquelles últimes novel·les, és altament simbòlic. Fins i tot considerant que pugui partir d'elements naturals concrets, els transcendeix".

Una autora inaccessible

Del desengany amb Obiols a la solitud de Romanyà

En un dels retrats d'*Els escenaris de la memòria*, Josep Maria Castellet comentava el secretisme de Rodoreda. Arnau i Pessarrodona consideren que hi ha un component de timidesa que cal no passar per alt. El professor Joaquim Molas diu: "Va ser sempre reservada. Era molt seductora, però a la vegada explicava ben poques coses". Només una vegada recorda Molas que parlés amb menys constriccions, i li va acabar donant una part de la correspondència amb Obiols. ¿És veritat que Rodoreda es va assabentar de la infidelitat del seu company un cop mort? "Hi ha un text en què ho explica, sí –admet Molas–. Està inclòs en un dietari inèdit que no s'ha publicat per evitar morbositat. Suposo que algun dia veurà la llum". En Rodoreda les certeses es perden igual que un no iniciat entre els símbols esotèrics d'El Senyal Vell. —

el 1978 l'autora encara passava temporades a París, Barcelona i Ginebra. "En vida d'Armand Obiols va concloure una primera versió de *La mort i la primavera*, i probablement tenia començada *Quanta, quanta guerra...*", explica.

En una carta del 1979 a Joan Sales, Rodoreda admet que després de *La plaça del diamant* (1962) el seu mètode creatiu ha estat "a tongades": ha "deixat, reprès, deixat, reprès" novel·les com *Mirall trencat* (1974) i *Quanta, quanta guerra...*, que no seria publicada fins al 1980, tres anys abans de la seva mort. "Rodoreda havia escrit sota la lectura i la mirada d'Obiols fins que ell va morir, el 1971. Va ser un cop molt fort –diu Bohigas–. El retorn a Catalunya, per a Rodoreda, va significar d'alguna manera deixar d'escriure. El que sabem a través de moltes cartes és que a Romanyà no està escrivint gens, que es dedica a ser feliç".

Aquells últims anys enllestiria *Semblava de seda i altres contes* (1978) –que aplegava producció d'anys molt diversos– i *Viatges i flors* (1980), que conté una narració

en què descriu El Senyal Vell i que acaba amb aquell punt inquietant que Rodoreda dominava a la perfecció: "A entrada de fosc, quan els ocupants de les cases corren a tancar finestres i balcons, és perquè els envaeix el sentiment profund tot mirant la lluna o el núvol o les copes dels arbres retallades damunt la transparència o damunt l'opacitat del cel, que cada fulla de cada arbre és un ull carregat de poder i d'intel·ligència, no que els mira, sinó que els observa i enregistra tot el que pensen. Per què?..."

La importància del jardí

L'espai era important per a ella des de la infantesa

Per Carme Arnau, "Rodoreda construïa les novel·les com escenaris tancats, i Romanyà és un escenari de pes a *Quanta, quanta guerra...* Aquesta és l'única que planteja un viatge exterior; la resta són viatges interiors". Marta Pessarrodona, que el 2005 va publicar *Mercè Rodoreda i el seu temps* (Rosa dels Vents), coincideix en l'apreciació. I afegeix: "Crec que, amb el temps, serà con-

Infidelitat
Va descobrir que Armand Obiols l'havia enganyat poc després de la seva mort

Una tria

Els últims anys de l'autora: cartes, retrats i entrevistes

"En refer amistat amb unes amigues d'anys vaig ser invitada a passar uns dies a casa seva a Romanyà de la Selva. Com per art d'encantament em vaig trobar al bell mig de moltes muntanyes d'alzines, a dintre d'un xalet situat a la vora del dolmen de Romanyà"

Mercè Rodoreda

LLENGUA, CULTURA, PAISATGE
'REVISTA DE GIRONA' (1996)

"Una gràvida humedat flota sobre el bosc i en invierno se alzarà la niebla, y si uno acaba de leer a Lovecraft, imaginará morbosamente seducido que viene «preñada de pastos sumergidos y cavernas de leviatanes». Pero Mercè Rodoreda a quien se sienta a leer, en esta pequeña habitación encristalada que da sobre el jardín, es a Virginia Woolf, a Breton, a Novalis y sus *Himnos de la noche*"

Baltasar Porcel

'LA DAMA ENTRE LAS FLORES'.
REVISTA 'DESTINO' (2008)

"Si poguéssiu saber la mandra que tinc quedaríeu esgarriat. Mandra d'escriure: tota l'energia de què dispo se me l'emporta el jardí" (7 de setembre, 1979)

Mercè Rodoreda

'CARTES COMPLETES SALES-RODORÉDA' (2008)

"M'agrada i mai no sabreu fins a quin punt viure així, al mig del bosc, guardada per quatre persianes. Les bestioles del bosc encara corren més risc. Jo, en aquesta casa, hi visc com el peix a l'aigua i estic passant, a les meves velleses, una de les èpoques més felices de la meua vida" (6 de desembre, 1979)

Mercè Rodoreda

'CARTES COMPLETES SALES-RODORÉDA' (2008)

"La Rodoreda [...] guardava el secret de tot allò que la concernia, s'havia convertit ella mateixa en secret o, potser, fins i tot, en productora de secrets"

Josep Maria Castellet

RETRAT DE RODORÉDA A
'ELS ESCENARIS DE LA MEMÒRIA'
(1988)